

Vehhabilik Nedir?

Hz. Peygamber (sav.)'in ebedi âlemine göç etmesinden sonra bir takım ihtilaflar meydana gelmiş idi. Bu ihtilaflar Hz. Ebu Bekir (ra.) ile Hz. Ömer'in (ra.) halifelik dönemlerinde yok denebilecek kadar az iken, Hz. Osman'ın hilafetinin son altı yıllık döneminde artmaya başlamış, özellikle de Hz. Ali'nin (ra.) zamanında zuhur eden Haricîlik cereyanı ve düşüncesi daha da artmış idi.

Vehhabilik, kökü Haricîliğe dayanan ve İbn Teymiye'nin alt yapısını oluşturduğu bir akımdır. Vehhabiliğin kurucusu bugünkü Riyat şehrinin kuzeyinde bulunan Uyeyne'de Hicri 1115 M. 1703 tarihinde dünyaya gelen **Muhammed bin Abdülvehhap**'tır. İlk tahsilini, Uyeyne kadısı olan babasının yanında tamamlayan Abdülvehhap, daha sonra Mekke ve Medine'de tahsiline devam etmiş ve burada İbn Teymiye'nin fikirlerinden etkilenmiş, oradan da Basra'ya gitmiştir. Basra'da tevhit konusunda tartışmalarda bulunmuş; İslam dinin dört ana kaynağından olan edille-i şeriyeden kıyas ve icmayı kabul etmemektedir. Babasının vefatından sonra da fikirlerini ve faaliyetlerini Necd bölgesinde yaymaya devam etmiştir.

Abdülvehhap, mezar ve türbe ziyaretleri, tarikatlara girme ve benzeri işler yüzünden tevhidin bozulduğunu; bu yüzden insanların dalalete düştüklerini, dolayısıyla onların şirke batmış müşrikler olduğunu ileri sürerek, onların kanlarının ve mallarının inanan muvahhitlere helal olduğunu ilan etti. Onun fikirleri Necd bölgesi halkına çok cazip geldi.

Necid Bölgesi; Haricîlerin Hz. Ali tarafından bozguna uğratıldığı, Müseylime-i Kezzab'ın yalancı peygamberliğini ilan ettiği ve Halid Bin Velid'in kılıcıyla bozguna uğratıldığı bir mekândır. O bölgenin halkı, Hz. Peygamber (sav.) döneminde Müslümanlığı kabul ettikleri halde, Yemen, Aden, İran, Hint, Irak ve Şam'ın tesiri altında kalmış ve birçok yanlış akidelere sahne olmuştur. Bunun içindir ki, **Müseyleme-i Kezzâp, Secâh, Tuleyha ve Esvedu'l-Ansi** gibi peygamberlik iddiasında bulunan yalancılar o bölgeden çıkmış, sonraki dönemlerde de muhalif isyancı gruplar burada zuhur etmiştir. Bu bakımdan, Abdilvehhâp'ın fikirleri burada revaç bulmuş ve hızlı bir şekilde yayılmıştır. Onun fikirlerini kabul etmeyen nice insanlar kılıçtan geçirilmiş, mallarına el konulmuş ve kendi aralarında paylaşılmıştır.

Bediüzzaman Hazretleri Vehhabilik konusunda şöyle buyurur:

“Vehhâbiler kendilerini Hanbelî mezhebinden saydıkları için, Ahmed İbni Hanbel Hazretleri bir milyon hadisin hâfızı ve râvîsi ve şiddetli olan Hanbelî mezhebinin reisi ve halk-ı Kur’an meselesinde cihanpesendâne salâbet ve metânet sahibi bir zat olduğundan, onun bir derece zâhirî ve mutaassıbâne ve Alevîlere muhâlefetkârâne mezhebinden din namına istifade edip, bir kısım evliyânın türbelerini tahrip ediyorlar ve kendilerini haklı zannediyorlar. Hâlbuki bir dirhem hakları varsa, bazan on dirhem ilâve ediyorlar.”[\[1\]](#)

“Şu Vehhâbi meselesinin kökü derindir. An'anesi zaman-ı Sahâbeden başlayarak gelmiş. İşte o an'ane, üç uzun esaslarla gelmiştir:

"Birincisi: Hazret-i Ali (ra.), Vehhâbilerin ecdâdından ve ekserisi Necid sekenesinden olan Hâricîlere kılıç çekmesi ve Nehrivan'da onların hâfızlarını öldürmesi, onlarda derinden derine, hem din namına Şialığın aksine olarak, Hz. Ali'nin (ra.) faziletlerine karşı bir küsmek, bir adâvet tevellüd etmiştir. Hazret-i Ali (ra.) **'Şâh-ı Velâyet'** unvanını kazandığı ve turuk-u evliyanın ekser-i mutlakı ona rücû etmesi cihetinden, Hâricîlerde ve şimdi ise Hâricîlerin bayraktarı olan Vehhâbilerde, ehl-i velâyete karşı bir inkâr, bir tezyif damarı yerleşmiştir.

"İkincisi: Müseylime-i Kezzâbın fitnessıyla irtidâda yüz tutan Necid havâlisi, Hazret-i Ebû Bekir'in (ra.) hilâfetinde, Hâlid İbni Velid'in kılıncıyla zîr ü zeber edildi. Bundan Necid ahalisinin Hulefa-i Raşidîn'e ve dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Cemaate karşı bir iğbirâr , seciyelerine girmişti. Hâlis Müslüman oldukları halde, yine eskiden ecdatlarının yedikleri darbeyi unutmuyorlar-nasıl ki ehl-i İnan'ın, Hazret-i Ömer'in (ra.) âdilâne darbesiyle devletleri mahv ve milletlerinin gururu kırıldığı için Şîalar Âl-i Beyt muhabbeti perdesi altında Hazret-i Ömer'e (ra.) ve Hazret-i Ebû Bekir'e (ra.) ve dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Cemaate dâima müntakimâne , fırsat buldukça tecavüz etmişler.”[\[2\]](#)

Abdülvehhap'ın fikirlerini cebir yoluyla kabul ettirmeğe çalışması üzerine, Necit'in güçlü kabilelerinden biri olan Halid oğullarının reisi Süleyman b. Ureyir'in Uyeyne emirinden İbn Abdülvehhap'ın öldürmesini veya sürgün edilmesini talep eder. Bunun üzerine İbn Abdülvehhap, Riyad'a çok yakın bir yer olan Deriyye'ye gelir ve

emir Muhammed b. Suûd'la anlaşır. **Böylece Vehhabî devletinin temelleri atılmış oldu. (1157/1744).** Abdülvehhap, fikirlerini yaymak, hâkimiyetini arttırmak ve Arap Yarımadası'na sahip olmak için bu fırsatı çok iyi değerlendirir.

Abdülvehhap 1206 tarihinde ölünce, onun izinden giden Muhammed İbn Suûd, bu fikrin özellikle siyasi cephesini yaymaya ağırlık vermiştir. Onların süratle toprak kazanıp Necid'e hâkim olmalarında, şüphesiz Osmanlı hükümet merkezinden uzak olmaları, en önemlisi de Osmanlı Devleti'nin Rus ve İran savaşları ile meşguliyetleri büyük rol oynamıştır. Bu durumdan istifade eden Vehhabîler, Basra Körfezi civarında hâkimiyet kurdukları gibi, Necef'te Şiilerle geçen bir tartışma sonucu bazı Vehhabîlerin öldürülmesini bahane ederek, 10 Muharrem 1802'de Kerbela törenlerine katılan binlerce insanı kılıçtan geçirdiler ve Hz. Hüseyin Efendimiz'in türbesini de yağmaladılar. 18 Şubat 1803'de de Taif işgal edildi.

Yine bunlar Hz. Ali Efendimiz'in (ra.) kabrini, Harem-i Şerifi ve Ravza-i Mutahharayı yağma ve talan etmişlerdir.

Ahmet Cevdet Paşa, Vehhabîlerin Taif'i işgal ettikleri zaman yaptıkları zulümleri şöyle dile getirir:

“Vehhabiler Taif'te buldukları eşyayı ordularına naklederek dağlar gibi yığdılar. Yalnız kitaplara itibar etmeyerek sokaklara attılar. Binaenaleyh Buhârî ve Müslim'in Sahîheyn'i ve hadis kitapları, dört mezhep üzere yazılmış fıkıh kitapları, edebiyat, fûnûn ve sâireden binlerce kitap, ayaklar altında sürünür oldu. İçlerinde Mushaflar dahi bulunurdu... Uzun müddet bunca kitap ve muteber eser böyle ayaklar altında kaldı. Malların beşte birini emirleri, geri kalan kısmını da o vahşiler aralarında taksim ettiler.” [3]

Taif, Mekke ve Medine'yi ele geçiren İbn Suûd, halka şöyle hitap ediyordu:

“...Sizin dininiz bugün kemal derecesine erişti, İslam'ın nimetiyle şerefleñip Cenab-ı Hakk'ı kendinizden razı ve hoşnut kıldınız. Artık aba ve ecdadınızın batıl inanışlarına meyil ve rağbetten ve onları rahmet ve hayırla yâd ve zikirden korkun ve kaçının. Ecdadınız tamamen şirk üzere vefat ettiler... Hz.

Peygamber'in mezarı karşısında, önceleri olduğu gibi durarak, tazim için salât-u selâm getirmek, mezhebimizce gayr-i meşrudur... Onun için oradan geçenler okumadan geçip gitmeli ve sadece "es-Selâmu âlâ Muhammed" diye selâm vermelidir..."[4]

İbn Suud, ayrıca Medine halkına şu uyarılarda da bulunuyordu:

"Allah'a Vehhâbilerin inançları ve kaideleri üzere itaat ve ibadet etmek. Hz. Muhammed'e Vehhâbi imamının tayin ve tavsiye ettiği şekilde riayet etmek. Medine içinde ve civarında mevcut türbe ve yapılı mezarları yıkıp, balıksırtı toprak yığılmış hale getirmek. Muhammed b. Abdülvehhap'ı Allah'tan ilham alarak mezhep kuran din müceddidi olarak tanımak. Vehhâbi mezhebini kabul etmek istemeyenleri, öldürmek dâhil, şiddetli takibata uğratmak. Vehhâbilere kale muhafızlığı verilmesini kabul etmek. Dinî ve siyasî her türlü emir ve yasaklara uymak."[5]

1800'lü yıllara gelindiğinde Vehhâbî devleti, Halep, Hind Okyanusu, Basra Körfezi, Irak ve Kızıl Deniz'e kadar yayılmış oldu.

Vehhabiliğin, büyük bir tehlike olduğunu gören Osmanlı Devleti'nin hükümdarı İkinci Mahmud (1808-1839), Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya gereğinin yapılması için talimat vermişti. Paşa oğlu Tosun emrindeki bir orduyla 1812-1813 yılları arasında Medine, Mekke ve Taif Vehhabiler'den geri alındı. Daha sonra bizzat kendisi, Abdülaziz b. Suud'un üzerine gitti. İbn Suud direndi ise de 1814'de ani ölümü üzerine Vehhabiler hezimete uğradı ve nihayet Kavalalı'nın kumandanı *İbrahim Paşa, 1818'de Abdülaziz'in yerine geçen oğlu Abdullah ile çocuklarını esir ederek İstanbul'a gönderip astırdı. Böylece Vehhâbîliğin ilk dönemi kapanmış oldu.*

Ancak bu savaştan kaçıp kurtulmayı başaran Türki b. Abdillah, Necid bölgesinde yeniden faaliyete başladı ve Riyad'ı başşehir yaparak 1821'den 1891'e kadar sürecek ikinci Vehhâbî devletini kurmayı başardı. Sonraki yıllarda birtakım hanedan tartışması oldu ise de Suud hanedanından Abdülaziz b. Suûd, 1901'de Vehhâbî devletini ihya etti. Ayrıca Hindistan ile İngiliz hükümetinin de desteğini alan

Abdülaziz b. Suud, İngilizlerce, 26 Aralık 1916 tarihli anlaşma ile Necid, Hasa, Katif, Cubeyl ve kendisine bağlı bölgelerin mutlak hükümdarı olarak tanındı. Bu anlaşmaya göre, İbn Suud'un söz konusu yerlerdeki mutlak hükümranlığı kabul edilmekte ve bunların, kendisinden sonra miras yoluyla haleflerine ait olacağı ve hükümdarın hayatta iken seçeceği veliahtın, her hususta İngiliz Hükümetinin aleyhinde olamayacağı, onların istediklerini yapacakları birtakım hususlar hükme bağlandı.

Birinci Cihan Harbi'nde mağlup olan Osmanlı Devleti, 1918 yılı sonlarında Medine'den çekilince Vehhabiler, 1921-1925 yılları arasında Hail, Taif, Mekke, Medine ve Cidde'yi tekrar ele geçirdiler. **Abdülaziz b. Suud, 1926 tarihinde "Necid ve Hicaz Kralı"** olarak kabul edildi. 20 Mayıs 1927 tarihinde İngiltere ile yapılan Cidde anlaşması ile de tam istiklâlini ilân etti ve böylece, İngilizlerle yapılan ilk anlaşmanın ağır şartlarından kurtuldu. **18 Eylül 1932 tarihinde ise, Abdülaziz b. Suûd, unvanını "Arap Suudiyye Krallığı"** şeklinde değiştirdi. Abdülaziz b. Suud, ölümüne kadar (1953) Suudi Arabistan Kralı olarak saltanatını sürdürdü.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Vahhabiliğin kurulmasında, Osmanlı Devleti'nin Birinci Cihan Harbi'nde mağlup olması, İngilizlerin Vehhabilere para ve silah yardımı yapması ve özellikle de İngiliz casuslarından Hempher'in büyük katkısı olmuştur.

Bediüzzaman Hazretleri de bu hakikati şöyle ifade eder:

"Her neyse... Her bâtil bir mesleğin herbir ciheti bâtil olmak lâzım olmadığı gibi, herbir hak mesleğin dahi her bir ciheti hak olmak lâzım değildir. Buna binâen, sâdattan olan şerif-i Mekke, Ehl-i Sünnet ve Cemaatten iken zaaf gösterip İngiliz siyasetinin Haremeyn-i Şerifeyne müstebidâne girmesine meydan verdi. Nass-ı âyetle küffârın girmesini kabul etmeyen Haremeyn-i Şerifeyni, İngiliz siyasetinin, âlem-i İslâmı aldatacak bir sûrette, merkez-i siyâsiyesi hükmüne getirmesine yol verdiğiinden, ehl-i bid'attan olan Vehhâbiler, hariçten medâr-ı istinad aramayarak, filcümle nimmüstakil bir siyaset-i İslâmiye takip ettiklerinden, şu cihette haklı olarak o gibi Ehl-i Sünnete galebe ettiler denilebilir." [6]

Vehhabilik, Suud-i Arabistan'ın resmî mezhebidir. Mısır, Hindistan, Afrika ve diğer

bazı İslam ülkelerinde de taraftarları mevcuttur. Bu inancın temelinde sertlik, taassup ve kendi düşüncelerinde olmayanları küfürle itham etmek vardır. Bunun içindir ki, onlar, kendilerine “Muvahhidûn” demekte ve kendilerini İbn-i Teymiye'nin açıkladığı şekilde Ahmed b. Hambel'in mezhebini devam ettiren sünniler olarak görmektedirler. Onlar; “Biz, itikatta selef, amelde ise Hmnbelî mezhebindeniz. Esasen Ahmed b. Hanbel, itikat hususunda Selef mezhebinin nascı (Eseriyye) kolunu temsil eder. Onun ameldeki yolu da budur. Binaenaleyh biz, amelde ve itikatta Hanbeliyiz; Vehhâbî diye bir şey yoktur. Muhammed b. Abdülvehhap, ilmen ve fiilen bu mezhebi yenileyen bir şeyhülislam olmaktan başka bir şey değildir” derler.

Vehhabilerin Dini Anlayışı

Vehhabiler, diğer bütün İslam mezhepleri gibi Kur'an ve hadisleri temel kaynak olarak kabul etmekle beraber, onları anlayıp tatbik etme hususunda sadece Abdülvehhap ve kendilerince muteber sayılan bazı kimselerin görüşlerine bağlı kalmışlardır. Buna rağmen kendilerinin itimat ettiği kimselere de tam bir bağlılıkları söz konusu değildir. Onlara göre;

“Dinde onların sözleri de görüşleri de kesin bir delil olamaz. Kesin delil, ancak Kur'an ve hadisin, tevilden uzak zahiri hükümleridir. Bu bakımdan, Allah ve Resülü'nden başka, haramı haram, helali helal kılacak yoktur. Zira Kur'an ve sünnet, uyulması gerekli bütün kanunları koymuştur. Kanun koyma ve ahkâm çıkarmada akla ve tevîle yer yoktur. Kur'an ve sünnette belirtilen hususların zahirine sımsıkı yapışılır ve hiçbir mezhebe bağlanmadan her şey Kur'an'ın zahirinden çıkarılır. Kur'an-ı Kerim kesin delildir. Rivayet ve dirayet yönünden sabit olan hadisler de delil olur. Müteşabih âyetler de delildir; ancak bunlar te'vîl edilmeksizin zahirlerine göre hükmolunur. Bunları tevil ederek tefsirde bulunmak küfürdür. Bu yüzden Allah'ın sıfatları hakiki sıfatlardır. Gerek zat, gerek sıfatlar hakkındaki ayetler, olduğu gibi kabul edilir. Bunlardan teşbih manaları çıkacak diye zahiriyle anlam vermekten kaçınmak doğru değildir. Eğer böyle olsaydı Allah'ın Resülü bildirirdi.”

Evet Vehhabiler ve bazı kimseler Kur'an ve hadislerin teviline ve tefsirine gerek olmadığını ifade etmektedirler. Hâlbuki Kur'an'ın her bir ayetinin sarahat, işaret,

remz, ibham, ihtar gibi birçok manaları vardır. Kur'an'ın her bir suresi, her bir ayeti ve hatta her bir harfi hakikat ve feyiz hazinesidir. Bazen bir tek harf, (*"besmele"deki be harfi gibi*) bir sahife kadar hakikatleri ders verir. Onun her bir harfi, bir havz-ı ekberdir; feyiz ve bereket suyu oradan gelip, kalplere ve ruhlara akar. O leziz bir kevserdir; suyundan içmekle doyulmaz. Kur'an, uçsuz bucaksız bir okyanustur; her âlim istidat ve kabiliyeti nispetinde onun derinliklerine dalar ve oradan dünyevi ve uhrevi saadete vesile olacak nice zümrütler, mercanlar ve yakutlar çıkararak insanlığın istifadesine sunar. Yazılan bütün tefsirler o okyanustan ancak bir damladır.

Peygamber Efendimiz (sav.) bir Hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar:

"Her ayetin bir zâhiri bir batını bir matlâ ve bir de haddi vardır; bu hâl yediye, hatta yetmişe kadar gider."

Zâhir: Akıl ve mantığın kabul ettiği, makul ve faydalı ilimler.

Bâtın: Eşyanın mahiyetine vakıf olma ve bu sahada terakki etmek.

Matla: Zahir ve batın manalarının birleştiği nokta.

Hadd: Külli varlığın müşahedesine erdiren yoldur. Kâinat ve kâinatta olan varlıklarda tecelli eden sıfat ve isimleri müşahede etmek.

Evet Kur'anın sarahat manası olduğu gibi, işari manaları da vardır. Onun sarahatı bir manaya açıkça delalet etmesidir. İşâretinin de remz, ima, telvih, telmîh gibi dereceleri vardır. Mesela; İhlâs Suresi'nde ifade buyrulan; **"O doğurmadı ve doğurulmadı."** Bediüzzaman Hazretleri Lemaat adlı eserinde; *"tagayyür, tenasül, tecezzi edenlerin, Hz. İsa (as.) ve Hz. Üzeyr'in (as.), keza melaikelerin, sebeplerin, tabiatın ve ukul-u aşere safsatasında dile getirilin on aklın"* ilahlıklarının da bu ayetin işarî ve remzî manalarıyla reddedildiğini ifade eder. Demek ki, **"Doğuranlar ve doğanlar ilah olamazlar."** sarahat manasıdır. Hazret-i İsa ve Hz. Üzeyr'in (as.) ilah olamayacağı işari, meleklerin Allah'ın kızları oldukları vehmini reddetmek remiz, hiçbir sebebin tesirinin olmadığı da ima gibi manaları ihtiva eder.

Mesela bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Allah’ın eli onların ellerinin üstündedir.”[\[7\]](#)

Cenab-ı Hak, cisimden münezzehe olduğundan O’na el isnat edildiğinde akıl ile nakil arasında muhalefet görünür. Bu durumda akıl esas alınarak nakil tevil edilir. Bu kaideye binaen tefsir âlimleri ayette geçen “el” kelimesini “Allah’ın kudretinin ve gücünün her şeye yettiği” şeklinde tevil etmişlerdir.

Bediüzzaman Hazretleri de şöyle buyurur:

“Akıl ve nakil teâruz ettikleri vakitte, akıl asıl itibar ve nakil te’vil olunur. Fakat o akıl, akıl olsa gerektir.”[\[8\]](#)

Burada **“Fakat o akıl, akıl olsa gerektir.”** ifadesi çok dikkat çekicidir. Demek ki her akıl sahibi bunu yapamaz. Tirmizi'nin "Nevadir"inde rivâyet edildiği gibi Cenab-ı Hak, her insanın aklını farklı yaratmıştır. Bunu ancak, Kur’annın nuru ve feyzi ile nurlanmış, Hz. Peygamber (sav.)’in sünneti ile ziyalanmış, ilim ve fazilet ile bezenmiş olan *Abdülkadir Geylani, Ahmed-i Rufai, Şah-ı Nakşibend, Bayezid-i Bistami, İmam-ı Gazali, İmam-ı Şarani, İmam-ı Şazeli, İmam-ı Rabbani, İmam-ı Azam, İmam-ı Şafii ve Bediüzzaman* gibi **münevver akıl sahipleri** yapabilirler. Yoksa her insanın akli her meselede kaynak olamaz. İlahî kitaplara, Rabbani düsturlara, Kur’an ve sünnete müracaat etmeyen akıl yanılır, yanıltır, aldanır ve aldatır.

Evet, zahir ve batın ilimlerle tekâmül etmiş mülk ve melekût âleminin sırlarına ve nurlarına mazhar olmuş âlimlerin büyük çoğunluğu müçtehit mesabesinde. Onlar keskin anlayış, mevzulara derin vukuf ve engin görüşleri ile asırlarının güneşi olmuşlardır. Onlar Kur’an-ı Kerim’in derin manalarına vâkıf olmuş, bir dalgıç gibi o hakikat ve marifet denizinin en derinliklerine dalarak oradan nice marifet cevherlerini ve hakikat zümrütlerini çıkarıp âlem-i insanîyetin istifadesine sunmuşlardır.

Hz. Peygamber (sav.);

“Benim sahabelerim yıldızlar gibidir. Hangisine iktida etseniz hidayete erersiniz.”[9]

buyururak sahabe efendilerimizin, kendisinin birer vârisi olduğunu, hakiki âlim, mürşit ve mücedditlerin de bir nevi manevi vârisleri ve vekilleri olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim Hz. Peygamber (sav.) başka bir hadis-i şeriflerinde de şöyle buyurur: “Benim ümmetimin evliyalrı, ben-i İsrail’in peygamberleri gibidir.”

Vehhabilerin Tevhide Bakışı

Vehhabilerin temeli, üç meseledir:

1. *Amel, imanın parçasıdır, azalır çoğalır.* Bir farzı yapmayan, mesela farz olduğuna inandığı halde, tembellikle namaz kılmayan kimse kâfir olur. Bu kişi öldürölür, malları da vehhabilere taksim edilir.

2. *Peygamberlerin ve evliyanın ruhlarından şefaata isteyen, onların kabirlerini ziyaret edip, onları vesile ederek dua eden kâfir olur.* Zira kabirde olandan ve işitmeyen kimseden yardım istemek şirkadır. Ölen kimse ile uzakta olan biri, işitmez ve cevap vermez. Bunların hiç kimseye faydası veya zararı olmaz. Ölmüş peygamberden de bir şey istemek şirkadır.

3. *Mezarlar üzerine türbe yapmak, oralarda namaz kılmak ve ölülerin ruhlarına sadaka adamak caiz değildir.* Haremeyn halkı şimdiye kadar kubbelere, duvarlara tapındı. Bunların kestikleri yenmez. Onları öldürmek ve mallarını yağma etmek helaldir.

Vehhabiler şefaata, tevessül ve keramet gibi meseleleri tevhid inancına muhalif olduğu gerekçesiyle kabul etmemekte ve bunları kabul eden Müslümanları tekfirle itham etmektedirler. Bu ise **tehlikelerin en büyüğü ve en şen’idir.**

Vehhabiler bu görüşleriyle de Ehl-i Sünnet’ten ayrılmaktadırlar. Eğer bir Müslüman’ın bunlardan dolayı şirke girmesi lazım geliyorsa, namazını kılan ve her tahiyatta Resul-i Ekreme, “**Esselamü aleyke eyyühennebiyyü.**” diye hitap eden bütün Müslümanların da şirke girmesi iktiza eder ki, o zaman Vehhabîler de bu

hükmün şümulünden hariç kalamazlar. Bu durum onların itikat ve iddiaları çürütmektedir.

Ehl-i Sünnet kalamcılarının büyük çoğunluğuna göre “tevhîd”, Cenab-ı Hakk’ın zatının, sıfatlarının ve fiillerinin bir olması; eşinin, benzerinin ve ortağının bulunmaması demektir. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyurur:

“Allah, kendisine şirk koşmayı asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediğine bağışlar.”[\[10\]](#)

“(Ey Muhammed!) Yüzünü Hanife (Allah’ın birliğini tanıyana) yöneltmiş olarak dîne çevir, sakın puta tapanlardan olma; Allah’tan başkasına fayda da zarar da veremeyecek olan şeylere yalvarma; öyle yaparsan şüphesiz zalimlerden olursun, denildi, Allah sana bir sıkıntı verirse, onu O’ndan başkası gideremez. Sana bir iyilik dilerse, O’nun nimetini engelleyecek yoktur...”[\[11\]](#)

Bu ayetler, Cenab-ı Hakk’ın varlığını ve birliğini ifade etmektedir. Abdülvehhap’a göre;

“Tevhit, kalple, lisanla ve amelle olmalıdır. Bunlardan birisi eksik olursa, insan Müslüman sayılmaz.”[\[12\]](#)

O, bu sert ve katı tutumuyla Haricîleri taklit etmektedir. Bilindiği gibi Haricîler de, Vehhabiler gibi, amel etmeyi imana dâhil saymış; namaz, oruç, hac ve zekât gibi emirleri yerine getirmeyenleri küfürle itham etmişlerdir. Nitekim, 20 Mayıs 1802 tarihli Hatt-ı Hümayunda özetlendiğine göre Vehhabiler amelin imanın bir parçası olduğu hususunda İbn Teymiye’ye uyarlar ve onlara göre farz olanları tembellikle veya inkâr için terk eden kimse kâfirdir, mal ve kanları helâldir.” derler. Vehhabiler, amelin imanın bir parçası olduğuna inandıkları için, farzlardan birini terk eden kimseyi dinden çıkmış olarak kabul etmiş, kendileri gibi düşünmeyen Müslümanları tekfir ederek, onların mallarının ve canlarının kendilere helal olduğunu ilan etmişlerdir ki, bu da azim bir hatadır.

Onlar Hanbeli Mezhebi'nin görüşünü kabul ettiklerini ifade etmelerine rağmen, bu konuda da ifrat etmişlerdir. **Hâlbuki Ahmed İbn Hanbel'e göre;**

“İman, hem söz hem de ameldir, iman iyi amellerle artar, kötü amellerle eksilir. İnsan, kötü amellerle imandan çıkar; ama tövbe edince yine imana döner, Allah'a şirk koşan, farzlardan birini inkâr eden kimse İslam'dan çıkar. Tembellik sebebiyle, farzlardan birini terk eden kimse ile ihmal eden kimsenin durumu, Allah'a kalmıştır; O, dilerse bağışlar, dilerse azap eder.”

“İman, kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve diğer azalarla ameldir. İslam ise, tasdik ve ikrardan ibarettir. Bu sebepten Allah'a şirk koşmamak, Kur'an ve Sünnet'te sabit bir emri inkâr etmemek şartıyla, amelde bir ihmal olursa İslam'dan çıkılmış olmaz. Küfür ise şirk ve inkârdır.”[\[13\]](#)

Vehhabiler, Cenab-ı Hakk'ın emirlerini yerine getirmeyen Müslümanları imansızlıkla itham etmekte ve böylece ehl-i sünnetin görüşünden ayrılmaktadırlar.

Vehhabilerin imamlarından olan İbni Teymiye ve İbni Kayyime'l-Cevzi gibi zatlar, Muhyiddin-i Arabi gibi büyük evliyaya hücum etmektedirler. Bediüzzaman Hazretleri de bu hakikati şöyle ifade eder:

“Vehhâbilerin azîm imamlarından ve acîp dehâları taşıyan meşhur İbni Teymiye ve İbni Kayyime'l-Cevzî gibi zatlar Muhyiddin-i Arabî (k.s.) gibi azîm evliyâyâ karşı fazla hücum ettikleri ve güya mezheb-i Ehl-i Sünneti Şâlara karşı Hazret-i Ebû Bekir'in (ra.) Hazret-i Ali'den (ra.) efdâliyetini müdafaa ediyorum diyerek, Hazret-i Ali'nin (ra.) kıymetini çok düşürüyorlar. Hârîka faziletlerini âdileştiriyorlar. Muhyiddin-i Arabî (k.s.) gibi çok evliyayı inkâr ve tekfir ediyorlar.”[\[14\]](#)

Bunun içindir ki, Bediüzzaman Hazretleri Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin mesleğinin sahabe mesleğine göre “*nakıs bir meşreb*” olduğunu ifade etmekle beraber o büyük zatı; “*Ulum-u İslamiyenin bir mucizesi*” olarak görmekte, talebelerini de o büyük zata ve mesleğine su-i zan etmekten hassasiyetle sakındırmaktadır.

Üstad Hazretleri;

“Ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden, takbih etmesin. Binaenaleyh eslaf-ı izamın hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek, sû'-i zandır. Sû'-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı zedeler.”[\[15\]](#)

buyurmakla; bazı büyük zatların hikmetini bilmediğimiz hâllerinden dolayı onlara su-i zan etmekten, tenkit etmekten, çirkin görmekten ve gıybetlerini etmekten son derece sakınmamızı istemektedir. Zira onlara yapılan su-i zan sadece onların şahsına mahsus kalmayıp, onları mürşit olarak kabul eden ve izinden giden binlerce insana da zarar verir ve büyük yaralar açar.

Evet geçmişte İslam dinine büyük hizmetlerde bulunan o müstesna âlim ve mürşitlere hürmet ve muhabbet akıl ve vicdanın gereğidir. Onların, hikmetini bilmediğimiz bir- iki sözünü ele alıp da onların bütün güzel vasıflarını ve yapmış oldukları ulvi hizmetlerini görmemek, hatta inkâr etmek İslam'ın ruhuna zıttır ve İslam' dinine yapılacak en büyük bir hiyanettir. Bediüzzaman Hazretleri *“eslaf-ı izam”* derken başta Muhyiddin-i Arabi Hazretlerini kastetmektedir.

O Muhyiddin-i Arabi Hazretleri ki (k.s), İslam âlimleri arasında en çok eser telif eylemiştir. Onun

“İ za dehale sinu fişşin, iza zeheret kabri Muhyiddin” yani

“Sin, Şın'a dâhil olduğunda Muhyiddin'in kabri meydana çıkar.”

buyurduğu sözü, kendisine son derece hürmetkâr olan Mısır fatihi Yavuz Sultan Selim Han'ın zihnini meşgul eder. Şam'a vardığı zaman orada bulunan âlim ve veli zatlar ile görüşür. Bir gün sohbet sırasında konu Muhyiddin-i Arabi Hazretlerine gelince, o zatlar Hazret'in kabrinin bulunduğu yerinin çöplük olduğunu ve ona o güne kadar iyi gözle bakılmadığını anlatırlar. Bunun üzerine Yavuz Selim Han, hemen harekete geçer ve kabrin yerini tespit ettirir. Böylece “Sin” den maksadın

Selim, “Şın” dan maksadın da Şam olduğunu anlaşılmış olur. Ayrıca, Muhyiddin-i Arabi Hazretleri’nin yaklaşık üç yüz yıl önceden haber verdiği Mısır’ın fethi Yavuz Sultan Selim’in eliyle tahakkuk eder. Yavuz, kabrin bulunduğu yere bir türbe, büyük bir cami ve külliye yaptırır. Külliyenin açılışı da bir Cuma günü yapılır. Bu külliye günümüze devam ettiği gibi, biiznillah kıyamete kadar da devam edecektir.

Ayrıca, Yavuz Selim, Muhyiddin-i Arabi Hazretleri’nin[16] ayağını yere vurarak söylediği ve onun idamına sebep olan: “Sizin taptığınız benim ayağımın altındadır.” buyurduğu yeri tespit ettirip kazdırınca, oradan bir küp içinde altın çıkar. Muhyiddin-i Arabî Hazretleri’nin “*Siz Allahu Teala’ya değil de paraya tapıyorsunuz.*” demek istediği anlaşılmış olur. Selim Han, buradan çıkan altınları Şam’daki fakirlere dağıtır.

Evet evliyaların bütün hayatları âdetâ ılık gölgeli bir yaz hükmündedir. Bunun içindir ki; kendilerine evliyaullah denilen bu muhterem zatlar, Allah dostları ve ehlullah olarak sevilirler; bozulmamış gönüllerin sevgilisi olurlar. Bunları sevenler de sevilir ve Allah’ın rızasına ererler. Sevmeyip dil uzatanlar sevilmezler ve bu mübarek zâtların feyizlerinden mahrum kalırlar. Allah dostlarını istismara kalkışanlar, onları gözden düşürmeye çalışanlar, ya da düşmanlık edenler, mutlaka cezalarını bulurlar.

Abdülvehhap; kitap, haşir ve nübüvvet gibi iman hakikatlerini inkâr eden müşriklerle, Kur’an’ın bildirdiği ve sünnetin tesis ettiği tevhit akidesini kabul eden, onu yaşayan ve yaşatan Müslümanları aynı kefeye koymaktadır. Ehl-i sünnet âlimleri, akıl ve hikmetin iktiza ettiği vahdaniyyet hakikatini, akli ve nakli delillerle beyan etmiş ve bu hususta ciltlerle kitap yazmışlardır.

Evet Cenab-ı Hakk’ın vahid ve ehad olduğunu bilen, kıldıkları namazlarla ve yaptıkları dualarla O’nun hakiki mabut olduğunu lisanları ile ikrar, fiilleriyle tasdik eden ehl-i tevhidi, sanemlerini Allah’a ortak koşan ve onlara ibadet eden yahut onları Allah katında şefaathçi telakki eden müşriklerle aynı kefeye koymak azim bir hatadır.

Bir Müslüman, beşeriyet muktezası olarak yapmış olduğu bir günahının affı için kullara değil, yalnız Cenab- Hakk’a yalvarır ve yalnız O’ndan af diler. Zira mağfiret edici ve günahları örtücü yalnız O’dur. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Ve onlar çirkin bir günah işledikleri yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir? Bir de onlar, bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmezler.”[\[17\]](#)

Evet her Müslüman Cenab-ı Hakk'ı bütün kemal sıfatlarla muttasıf, yani kudreti nihayetsiz, ilmi her şeye muhit ve iradesi mutlak olarak bilir. O'nun ne zatında ne de fiillerinde ve icraatında, tasarruf ve tedbirinde, terbiye ve idaresinde şeriki olmadığını ve *"Ma'bûdün bilhak"* yani, ibadete layık ve müstahak olduğuna iman ederler.

Her mümin zarar ve faydanın, hidayet ve dalalatin ancak Cenab-ı Hakk'ın elinde olduğunu, O'nun uluhiyetinde ve saltanatında şeriki olmadığı gibi rububiyetinde, efal ve tasarrufunda dahi şeriki olmadığını bilir.

Bu bakımdan, şuurlu bir mümin, herhangi bir işi için ne türbelere, ne kabir-lere ne de kendisi gibi aciz olan insanlara değil, yalnız Cenab-ı Hakk'ın rahmetine yönelir ve O'nun kudretine güvenir. Kendi ile Halık'ı arasına putperestler veya Hıristiyanlar gibi bir vasıta koymayı, şirk ve küfür telakki eder. Hristiyan olan biri ise, Kilise'ye gider ve günâhlarını Hz. İsa'nın mutlak vekili olan Papaz'ın affedeceğine inanır. Cenab-ı Hak'ka değil, ona yalvarır ve ondan medet diler. Bir kişinin dinde kalmasını veya dinden çıkmasını papazların selahiyetindedir diye itikat eder.

Kur'an'da, sünnette ve ehl-i sünnet ulemasının eserlerinde, şefaathane, tevessül ve keramet hak olduğuna dair pek çok deliller vardır. Vehhabilerin, bu gibi meselelerde Ehl-i Sünnet'ten farklı bir anlayışa sahip oldukları ve onlardan ayrıldıkları açıktır. Müslümanların, Cenab-ı Hakk'ın en mükerrem ve en sevgili kulları ve seçkin elçileri olan başta Hz. Peygamber (sav.) olmak üzere diğer peygamberlerden, mürşit ve mücedditlerden ve bazı salih kullardan şefaathane istemeleri; *“Ya Rabbi! Sen bu zatların hürmetine ve bereketine dualarımı kabul et.”* manasınadır. Böyle bir niyazda bulunmanın itikat noktasında hiçbir sakıncası yoktur.

Dipnotlar:

- [1] Nursî, B. S., *Mektubat, Yirmi Sekizinci Mektup, Beşinci Mesele.*
- [2] Nursî, B.S., *Mektubat, Yirmi Sekizinci Mektup, Altıncı Mesele.*
- [3] *Târih-i Cevdet, VII, 206, 262.*
- [4] *Eyub Sabri, Târîh-i Vehhâbiyân, s. 175.*
- [5] *Eyub Sabri, Târîh-i Vehhâbiyân, s. 135-136; Neşet Çağatay, "Vehhâbilîk", İ.A., XIII, 266; Ecer, Târihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri, s. 141.*
- [6] Nursî, B. S., *Mektubat, Yirmi Sekizinci Mektup, Altıncı Mesele.*
- [7] *Fetih Suresi, 48/10.*
- [8] Nursî, B. S., *Muhâkemat.*
- [9] *Aclûni, İsmail b. Muhammed, Keşfu'l- Hafa, Daru İhyai'tiTürâsi'l- Arabî, 2. Baskı, Beyrut, 1351, I/132.*
- [10] *Nisa Suresi, 4/48.*
- [11] *Yunus Suresi, 10/105-107.*
- [12] *Muhammed b. Abdülvehhâb, Keşfu's-Şububât, 43.*
- [13] *Muhammed Ebû Zehra, İslam'da Fıkhi Mezhepler Tarihi, çev. Doç. Dr. Abdülkadir Şener (Ankara 1968), 3/221.*
- [14] Nursî, B. S., *Mektubat, Yirmi Sekizinci Mektup, Altıncı Mesele.*
- [15] Nursî, B.S., *Mesnevi-i Nuriye.*
- [16] *Muhyiddin-i Arabî Hazretleri: Asıl adı Ebû Bekr Muhammed bin Ali'dir. 1165 (H.560) Endülüs'ün Mürsiye kasabasında dünyaya geldi. 1239 (H.638) yılında Şam'da vefat etti. Yeni Ansiklopedi, III/1245, 1246.*
- [17] *Âl-i İmran Suresi, 3/135.*